

4
1775, 1d

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
DIFFICILI SAEPE CAVSARVM
SCRVTINIO IN MORBIS, EXEMPLO
ICTERI IN PVERO VERMINOSO
OBSERVATI ILLVSTRATO.

QVAM
AVCTORITATE
ET CONSENSV GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA
P R A E S I D E
D. PHILIPPO ADOLPH. BOEHMERO

POTENTISSIMO BORVSSOR. REGI A CONSILII AVLICIS,
MEDICINAE, ANATOMIAE ET CHIRVrgIAE PROFESSORE PVBL. ORDINAR.
NEC NON FACVLT. MED. SENIORE EIVSDEMQVE H. T. DECANO ETC.

P R O
GRADV DOCTORIS
SVMMISQVE IN ARTE MEDICA HONORIBVS
ATQVE PRIVILEGIIS RITE CAPESSENDIS

AD D. XVI. IANVAR. MDCCCLXXV.

PVBLICE DEFENDET

AVCTOR

PAVLVS IOACHIMVS SCHEELE

STRALSVNDENSIS POMERANVS.

HALAE AD SALAM

A E R E H E N D E L I A N O.

M. B. L.

DISSERTATIONIUM QUARUMdam

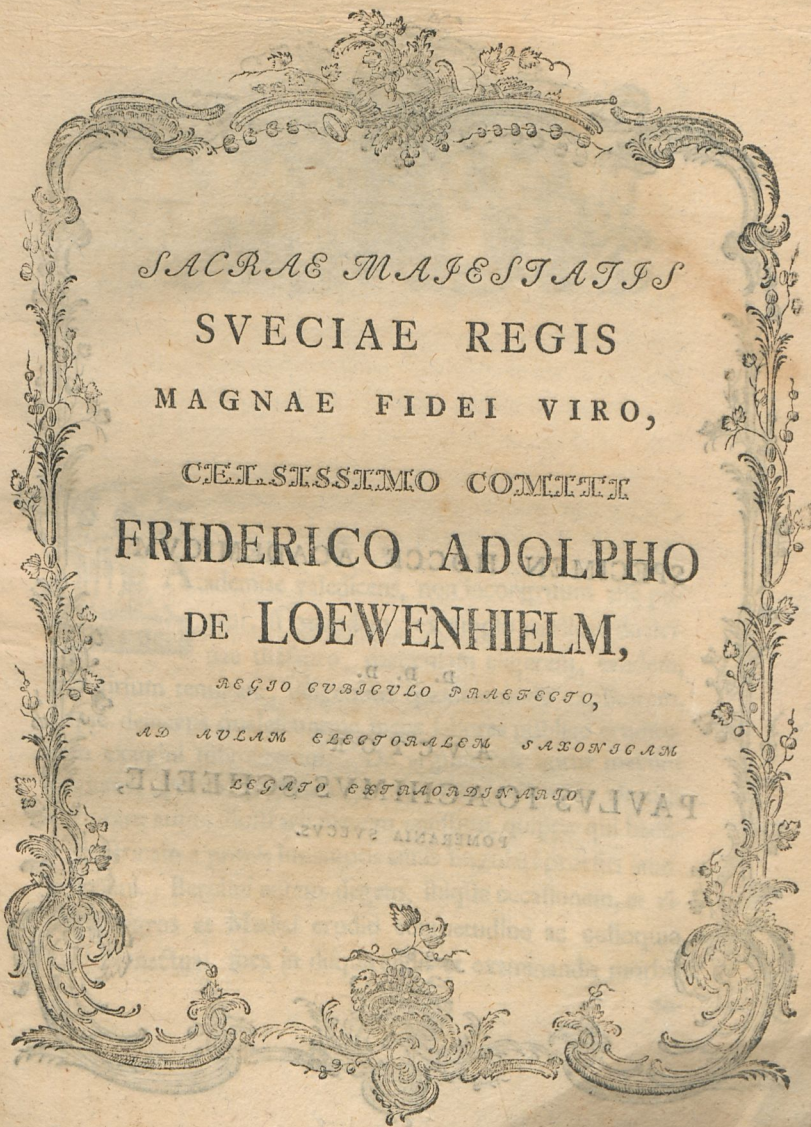
DE
DIFICILIS SAEPTE CAUSARUM
SCRUTINIO IN MORBUS EXAMINATO
ICTERI IN PTERO VERNIORS

CONSERVATI HABERENT

D. PHILIPPO ADOLPHO BOHMNERO

GRADU INDOCTORIS

PAULVS JOACHIMVS SCHEER

SACRAE MAJESTATIS
SVECIAE REGIS

MAGNAE FIDEI VIRO,

CELSISSIMO COMITTI

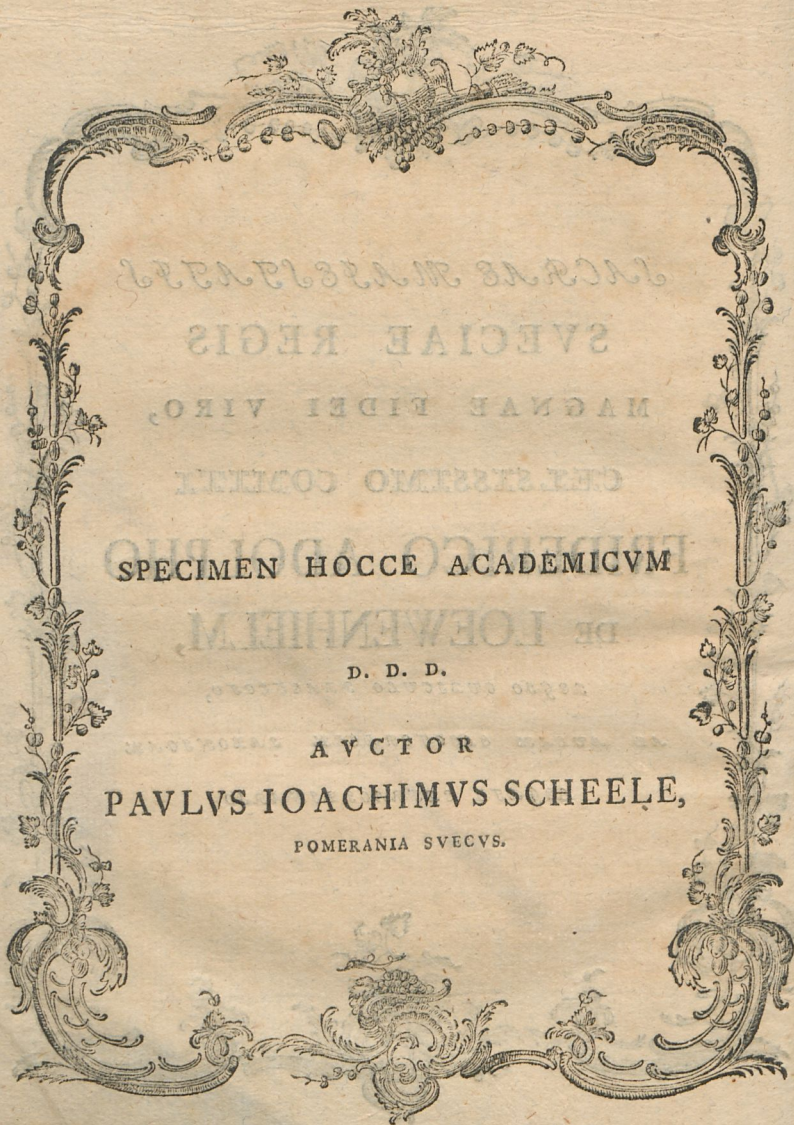
FRIDERICO ADOLPHO
DE LOEWENHIELM,

REGIO CUBICULO PRAEFECTO,

AD AULAM ELECTORALEM SAXONICAM

PALATIUS

LOEWENHIELM

ACADEMIAE REGIAE
SVEVICAE REGIS
MAGNAE FIDEI VIRO
CHRISTIANO COELEN

SPECIMEN HOCCE ACADEMICVM

D. D. D.

AVCTOR

PAVLVS IOACHIMVS SCHEELE,

POMERANIA SVECVS.

§. I.

Academiae valedicens, non incongruum esse putavi, si quandam, ex amplo medicae doctrinae thesauro, particulam eligerem, eandem, pro virium tenuitate, diligentius quodammodo explicarem, atque deinceps qualescunque meos labores publico eruditorum examini submitterem. De argumento igitur mecum cogitans, primo quidem caput quoddam chemiae ulterius elaborare atque illustrare mecum constitui, quippe qui hancce doctrinam a primis iuventutis annis singulari prorsus amore amavi. Berolini autem degens, ibique occasionem, et videndi aegros et Medici eruditi consuetudine ac colloquio vtendi, nactus: mea in disquirendis et examinandis morbis

A

co-

eorumque symptomatum causis eruendis cupido et voluptas valdopere creuit, tandemque adeo me audacem fecit, vt, cum duce egregio Medico morbum isteritium non omnino vulgarem viderem, statuerim, hunc ipsum morbum diligentius describere, in eius causas inquirere, et exinde, quam saepe difficile sit morborum scrutinium, paulo fusius ostendere. Constat inter omnes, quam difficile, quam obscurum saepe sit hoc, in variis morbis, causarum scrutinium. Non raro symptomatum causa pro morbi causa arripitur, et Medicus, hanc prosequens tanquam veram morbi causam, egregie fallitur. Videtur etiam haec symptomata modo tollendi methodus iam multos habere sectatores atque affectas, imprimis, cum sic dictorum specificorum catalogus ferme quotidie crescit atque augetur. Haec vero in quibusdam morbis vniuersaliter laudata specifica, plerumque sine iusta aestimatione causarum atque subiectorum promiscue suadentur et exhibentur, quo autem non raro accidit, vt saepe plus noceant, quam iuuent. Non opus esse arbitror, vt multis hoc exemplis probem; qui enim sic dicta specifica recentiorum, in medela morborum non plane neglexerunt, de veritate eorum, quae dixi, abunde persuasi erunt. Contemplare quaeſo, rogo te, obseruationes plurimas, quas, ad specificorum suorum virtutem probandam, collegerunt, et videbis, parum vel nihil in illis de diuersitate miasmatis morbosi, de subiectorum et causarum varia indole, annotatum esse, cum tamen certissimum sit, ex varia causa, eundem quidem mor-

morbum et in variis subiectis saepe oriri, variam tamen pro
 varia causa medendi methodo opus esse. Medicus est Physicus
 corporis humani; dedecori igitur illi esset, si ex cognitione
 morborum, tantum nominali, methodum medendi construere
 vellet, minime vero intelligere, causas detegere morbi pri-
 mum esse officium. Genuinus Medicus existimatur, cum bene
 intelligit, illum modo felicem esse, et bonum nominari pos-
 se Clinicum, qui morborum causas eruere summo studio,
 diuturna diligentia laboravit, quamquam fatendum, hanc ipsi
 felicitatem non semper contingere. Natura enim, etsi saepe
 admodum simpliciter et manifeste agit, tamen et interdum
 tam arcana, denso velo oculos mortalium obducit, ut titu-
 bantes a tramite delirent, et saepe saepius filo Ariadne opus
 habeant, si ex Labyrintho extricare se velint. Docuerunt
 id me doctorum et bonorum Medicorum scripta; aegrique,
 quos ipse vidi, me in mea sententia confirmarunt. Quo
 difficilius igitur studium medicum est, eo maior adhibenda
 est diligentia, ut iustam eius atque perfectam nobis doctri-
 nae cognitionem comparemus, cum nobis nil sanctius, quam
 aegrorum, qui suam nostrae scientiae commiserunt, vitam,
 restitutio esse debeat, siquidem uti Thales dixit *a) is mo-
 do felix, qui sanus est.* Icterus saepe non modo salutem,
 sed etiam vitam aegrotantibus adimit, et causae illius ferme
 innumerae sunt, quarum scrutinium Medentibus saepe mul-
 tum negotii fecit, ut inter omnes constet, et ex illis, quae
 A 2 dein-

a) Diog. Laert. in Vita et Opinionibus Thaletis.

deinde proponam, vterius patebit. Progrediar iam, ad eius
causarum diuersorumque symptomatum considerationem, et
inde saepe obuientem scrutinii causarum morbificarum diffi-
cultatem probari facile posse, demonstrabo. Intellego quidem
bene veritatem sententiae quam habet PLINIUS ^{b)} *suam cui-
que placere*; confido tamen, fore, vt aequi rerum censores
his primitiis indulgeant, et secum perpendant, a iuvene et
in scribendi arte non versato, sed peregrino, noua et vltima
adhibita lima perpolita expectanda non esse.

§. II.

De ictero in genere.

Librum sat magnum conficere possem, si omnia quae
de hoc morbo et dicta iam sunt, et dicere adhuc possent,
amplo sermone describere et enarrare vellem; cum tamen
iustis limitibus haec scriptiuncula circumscribenda sit, liceat
primaria tantum momenta proponere, et de his disputare.
Si bilis in sanguinem effunditur, illumque inquinat, vt hanc
inquinatorem ex flauo tincto corporis habitu externo digno-
scere possimus, status ille corporis *icterus* appellatur. Hanc
bilis effusionem imprimis clare atque distincte in iis locis cito
detegere possumus, qui tenuissima epidermide gaudent, vti
imprimis in adnata oculorum tunica videmus. Primum
hunc et leuiorem icteri gradum dicimus, si enim morbus vel
erescit, vel grauiores causae illum produxerunt, color icte-
ri

b) PLINIUS in Hist. Mund. L. XIII. p. 247. Edit. Basl.

ricius flauus in nigrescentem mutatur, qui pertinacissimus morbus saepe omnem Medici operam et diligentiam eludit. Icteri vox graeca origine est, (vti deinde videbimus,) sed et latinitas varia illi nomina imposuit. Sic enim *Arquatus* c) appellatur, quod nomen accepisse fertur a varietate coloris in arcu coelesti; *Aurigo* d) ab aliis dicitur, nonnullis *morbis regius* audit, cuius denominationis causam in Celso e) inuenire potes. Graeci igitur eum Icterum dixerunt, quia oculorum albus color in flauum mutatur, hoc primum morbi indicium est, *lutis* enim siluestris mustelae species est, et oculos colore simili tinctos habet. Suidas vero ἀπὸ τῶν λυτῶν, hoc est a miluis deriuare voluit, quia et in harum auium oculis eius modi color cernitur f). Sed relinquamus hanc diuersorum nominum, a colore desumptorum, enarrationem; diuersitates enim, a colore desumptas, plurimas facere possemus, nam plurimae inter leuiter flauescentem et fere nigrum moriente Illustr. v. SWIETEN g) Icterum intercurrunt, vti et CARETAEVS h) iam annotauit. Cum igitur hae diuersitates a solo coloris discrimine factae, parum ad morbi causas eruendas

A 3

c) CELSVS de Med. Libr. III. 24. CAELIVS AVRELIANVS de morb. chron. Libr. III. cap. 5.

d) V. SWIET. Comment. in H. Boerh. Aphorif. P. III. p. 95.

e) l. c.

f) V. SWIET. loc. cit.

g) loc. cit.

h) ibidem.

faciant, quippe quae nil nisi maiorem, aut minorem morbi gradum indicant, liceat aliam huius morbi proponere diuisionem. Putati nempe illum commode in Icterus idiopathicum et symptomaticum posse diuidi, cum notum sit atque cognitum, illum vel a vitiis in hepate et vesicula fellea latentibus, vel ex aliis morbis suam originem trahere. Scimus enim (vt postea etiam amplius declarabimus) a morfu Viperæ ^{l)}, ab inflicto capiti vulnere ^{k)}, non raro icterum oriri, non minus febribus interdum continuis sese iungere ^{l)}, et nuper demum in aegri febris intermittenti tertiana laboranti faciem bene flauam vidi. Eiusmodi icterum igitur symptomaticum vocare vellem. Si vero aut post inflammationem iecoris, aut per calculos vesicae felleae aut ductus cystici aut communis, vias bilis obstruentes, icterus oritur, tunc idiopathicum nominare vellem. Vidimus quidem iam, quid sub nomine Icteri intelligimus, ad perfectam tamen et plenioram eius cognitionem, necesse esse arbitror, vt symptomata hunc morbum comitantia breuiter describamus. Exponamus igitur primo leuioris, et deinde grauioris icteri symptomata. Quilibet tamen facile veniam nobis dabit, si in

^{l)} D. CH. GOTTL. LUDWIG *instit. medic. clinic.* Lips. 1758.

§. 847. V. SWIETEN *comment. in Boerh. Aph.* T. III.

P. 86. TH. WILLIS. *de ictero* p. 142.

^{k)} *Historia anatom. medica*, Parisiis 1767. auct. IOSEPH. LEVTAUD P. II. obs. 729. p. 174.

^{l)} id. P. I. obs. 539 et 881.

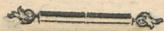
in recensione eorum non omnia, quae huic morbo interdum accedunt, enarramus, quippe quod libelli molem nimium auget, et a nostro scopo alienum esset. Licet igitur primaria tantum iudicare.

a) *Symptomata leuiora.*

Commune plerumque Icteri symptoma febris est, cuius tamen pro varia morbi grauitate, varius est gradus. Sic in ictero infantum, in quibusdam icteri idiopathici speciebus admodum mitis est, et per interualla solummodo recurrit et exacerbatur. Accedit illi lassitudo corporis, amarities oris, et saliuae amarus sapor, flauus urinae color; foeces vero sunt vel minus, vel omnino non bile tinctae, sed albae et quasi argillaceae. Ex hoc bilis defectu oritur porro segnities alui, et interdum satis pertinax eius obstructio. Procedente morbo, tandem sequitur nausea, vomitus et alia peiora incommoda.

b) *Symptomata grauiora.*

Si itaque icterus vel non cito tolli potest, vel a grauiori natus est causa, prioribus longe vehementiora succedunt symptomata, aut oriuntur. Primo enim febris longe fortior ac in priori casu et non raro inflammatoria adest, tumor hypochondriorum, flatus et spasmi colici simul aegros perturbant, oritur dyspnoea, et ingens habitus cutanei pruritus omnem aegris quietem adimit, sudores flauo colore linthea tingentes, illos adhuc magis eneruant, et in auctiori gradu

du torpor totius corporis, et tandem deliria, sopor ^{m)}, conuulsio, aegros enecant, vel si haec non eueniunt, non raro hydrops et febris lenta ictero superuenientes, lentius quidem, certe tamen illos trucidant ⁿ⁾. In grauiori hac icteri specie, vrina vt plurimum ad maiorem vergit nigredinem, et interdum tam atra fit, vt atramenti bene nigri nigredinem superet, vti ipse aliquando in aegro icteritio vidi, cuius in vrina et ipsum sedimentum sat largum, hocce colore tinctum fuit. Interim praesagit eiusmodi vrina non semper funestum morbi exitum, imo non raro leuamen morbi illam sequitur, vt hoc ipse in aegro vidi, qui febre scarlatina laborauit sat magna, et in statu iam vituens conualescentiae variisque commissis diaetae erroribus, oedemate subito per totum corpus obruebatur simulque conuulsionibus dirissimis correptus iacebat, nunc mitigatis et sopitis his conuulsionibus, diu magnam vrinac obscure nigricantis profluuium sine alio icteri indicio habuit, et tumor illo profluuiio bene succedente, breui tempore dissipabatur et euanescebat. (Vrina autem furfuracea ^{o)} imprimis febre quartana stipata, pessimi ominis esse solet. Enarratis sic primariis icteri symptomatibus, breuiter nunc examinemus et disquiramus mirum illud symptoma, quod quidam in hoc morbo, adesse aiunt, et quod

^{m)} LIEVTAUO P. I. obs. 136. MORGAGNI *de causis et sedibus morborum*, Ep. 37. 2. et Art. 4.

ⁿ⁾ LUDWIG *instit. med. clin.* §. 848.

^{o)} LUDW. I. c.

—

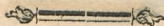
9

quod nuper demum in libro ^{p)} recenter in lucem edito, te-
latum legi. Vult nempe atque contendit Author, aegris
quibusdam ictero laborantibus, omnia obiecta, quae ob ocu-
los venient, flauo tincta colore illis apparere. Consulens
vero de hoc phaenomeno egregii MORGAGNI ^{q)} scripta,
vidi, illum hocce negare, qui hoc raro vel nunquam eueni-
re affirmat, et quidem ea propter, quia bilis oculi humori-
bus raro immiscetur, vti etiam hoc sua et aliorum experien-
tia abunde probat. Etsi enim obseruationes quaedam ex-
stant, quae nobis enarrant, loco sanguinis, flauum e nari-
bus humorem emanasse, quamquam, teste Bagliuio, post
scarificationem loco sanguinis eundem aliquando humorem
ex cucurbitulis eduxerunt, quin imo ipsa ossa flauo tincta co-
lore ^{r)} inuenerunt: tamen rarissime accidere poterit, vt vasa
tam minuta, tam irritabilia, ac illa sunt oculorum, ita dila-
tari possint, absque, si non perfecta visus orbatione, summa
tamen ad minimum laesione. Dubito etiam, num, illa in vasa
haecce effusione bilis facta, aegri lucis radios tolerare possint.
Si enim perpendamus, quam aegre illi, qui phlegmone
oculorum laborant, lucem patiantur, non video quomo-
do illi, bilis effusione in oculorum vasa laborantes, videre,

^{p)} *Medic. chirurgisch. Handbuch, aus dem Englischen übersetzt,*
Frankf. und Leipzig 1771. 45. Hauptstück.

^{q)} Epist. 37. Art. 9. p. 130.

^{r)} MORG. I. c.

et obiecta discernere possint. Par enim ratio adest; in phlegmone globuli sanguinis, vasa cruorem alias non ventia ingressi, causa morbi sunt, in nostro casu causam, cur eiusmodi aegri obiecta flava cernere dicunt, in effusione bilis iu haec minuta oculorum vasa sanguifera interna ponunt. Nonne igitur ex analogia concludere licet, si globuli sanguinis in haec vasa trusi, tantos dolores producant, et aegris summam lucis impatientiam conciliant, non minores debere effusionem bilis in eadem loca dolores creare. Sequitur igitur ex his omnibus, aegros, tali effusione bilis facta, aut summos in oculis dolores habere debere nec lucem pati posse, aut si haec dicta defunt (vbi de his nil in laudato auctore legi) effusio bilis non aderit, et igitur etiam eius effectus adesse non poterit.

§. III.

Historia morbi icteritii.

Expositis nunc primariis, icterum concomitantibus symptomatibus, ad causas regredi, earumque variam indolem atque naturam rimari possemus, vt intelligeremus perfectius, ex quibus potissimum causis, tot tantique diuersi effectus in corpore humano ab hoc morbo oriri possint. Sed liceat, breuem primo icteritii morbi historiam in puero obseruati praemittere, quippe hic morbus in primis causa fuit, quae me de hocce argumento quaedam conscribere impulit.

Puer

1) LVDWIG *instit. med. clin.* §. 714.

Puer sex circiter annorum, qui a sanis de reliquo parentibus natus fuerat, primoque aetatis anno, nullo notatu digno morbo laborauerat, secundo, (vbi in vrbibus frequentibus solenne est,) rachitidis vestigia in corpore ostendere incipiebat, quae tamen parentes, cum dentium labores, et tertio anno, morbillos atque variolas bene superasset, non attendebant, imprimis cum puer magna exinde incommoda non sentiret. Vexabatur quidem interdum vagis doloribus colicis, et abdomen multum tumere incipiebat. Dolores vero illos, cum vsu rhabarbarini pulueris, sine Medici auxilio breui temporis spatio mitigare valerent parentes, parum curabant; nam hoc puluere per aliquot vices assumpto, alui quaedam mucosae deiectiones sequebantur, quibus omnes dolores dissipabantur; hinc parentes et saepe recrudescens malum floccipendebant. Iam vero sextum viuens puer annum, hi dolores denuo insurgēbant, et tanta vi aegrum aggrediebantur, vt vix illos ferre possēt, et prae dolorum vi eiulatus ederet. Arcessito nunc Medico, omnia in usum vocabantur, quae contra hos diros dolores, vtilia censeret medicamenta, Medicus (nam certe horrendum erat spectaculum), vt sunt: demulcentia, euacuantia, antispasmodica, clysmata varii generis, symptomata enim praesentia, colicae spasmodicae signa prae se ferre videbantur et dolorum acerbitas, longum et diligens causarum morbi scrutinium non permittebat. Quamquam autem, his dictis remediis

omnibus, magna viscidissima faburrae copia e corpore eliminabatur, tamen dolores non prorsus cessabant, sed quodammodo sopiti mox noua vi iterum insurgebant, et miserum aegrum mire angebant atque excruciabant. Medicus igitur omnibus frustra tentatis remediis, per nouum et diligentius morbi examen veram causam eruere tentabat, et, cum vermes forsan causam esse suspicaretur, omnia vermibus solennia symptomata parentibus enarrabit, et num quaedam de illis aliquando in puero animaduertissent, sciscitabatur? Sed nec vllum nisi commemorata, vel parentes vidisse affirmabant, vel aeger, ipse interrogatus, accusare poterat. At iam nouam de nouo morbus ludit scenam, repente enim toto aeger in corpore fluescere incepit, et nunc reliqua icteri symptomata secuta sunt, quorum primaria, tormina ventris immania, vti antea, ventris obstructio pertinax et febriles motus anomali cum doloribus capitis magnis, sicuti vehementi, amaritiae quae oris fuerunt. Haec imprimis alui obstructio tam pertinax fuit, vt ne fortioribus quidem euacuantibus atque clysmatibus variae compositionis frequenter applicatis, cederet. Omnibus in cassum tentatis, tandem tertia die solutione salis marini aquosa, quae ex vncia vna salis in aqua fontana vnciiis sex soluta, praeparata erat, aluus soluebatur, quamquam antea varia salia media large ab aegro assumpta, nil effecerant. Maxima viscida quantitas nunc, et simul lumbricus cum ceteri

leri dolorum leuamine e corpore expellebatur. Medicus igitur, cum continuatum huius solutionis usum suaderet, aegrotans quidem puer obediuit aegre, attamen cum ab hoc remedio magnum leuamen dolorum sentiret, et magna viscidissimae saburrae copia, continuo cum aliquot adhuc lumbricis dicerentur, spes recuperandae salutis, et parentum preces nauseam vicerunt. Iam vero, cum album oculorum, tum vniuersus corporis habitus albescere iterum incepit, tumens abdomen sensim subsedit, et omnia reliqua symptomata euauerunt ita, vt iusto remediorum per aliquot adhuc tempus usu, rectaque adhibita diaeta, bona nunc utatur valetudine, et cum antea paucos dies sine dictis doloribus viueret, iam per longam temporis spatium ne vllum quidem ab iis incommodum sensit.

§. IV.

Causae icteri variae. Causa difficultatis scrutiniis causarum huius morbi.

Si vniquam in morbis causarum scrutinium medentibus multum negotii saepe facessit, illis certo icterus annumerandus est. Quotne enim quaeeso quantaque reperiuntur causae *) quae icterum vel faciunt, vel sequuntur. Symptomata quidem, vt effectus de causis testari dicuntur, in ictero tamen, tot diuersae causae eundem morbum producant, vt Medicus, quamquam suae artis gnarus, non semper genuinas detegere causas valeat. Icterus enim nunc

B 3

Idio

*) V. SWIETEN Tom. III. p. 127.

Idiopathicus, nunc symptomaticus, iam acutus, iam chronicus est, et quilibet diuersas suae oriniginis causas habet. Neque semper multum diuersis symptomatibus stipatus est, vt igitur ex his obscuram in vera inuenienda causa lucem inueniamus, et non raro ex nocentibus et iuuantibus (vt clarius postea patebit) saepe maiorem, quam ex symptomatibus de vera illius causa nanciscamur notitiam. Cum autem tanta sit causarum quantitas vix iustus in illis recensendis ordo seruari potest; diuidimus ea propter illes, in praedispontes seu remotas, occasionales, et proximam; de quibus singulatim breuiter exponemus et differemus.

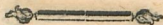
Qui structuam hepatis, et millenas in illo obuias vasorum complicationes attento oculo contemplatus est, eumque in hoc viscere ex sanguine allato humorem biliosum praeparatum, diligenter disquisiuit, videbit iam, in illo varias posse oriri causas, quae stases humorum, et igitur etiam peruersam bilis elaborationem producere valent. Solida ingerere peccant vel elasticitate aucta, vel imminuta; aucta, rigidam efficit fibram; imminuta, laxam, flaccidam, debilemque, imprimis si vis imminuta accedit vitalis, a iusto et naturali dependens influxu fluidi neruei. In fluidis sunt vel nimia tenuitas, ab aquosarum particularum copia, similisue causa; vel maior, quam naturalis, densitas et tenacitas; prius vitium oritur ab abundantia mucosarum particularum, posterius a terrae nimis adaucta quantitates, quae imprimis procliuatatem ad cohaerendum habet. Haec vero vitia si

in

in corpore adsunt, ut ad multos morbos; sic etiam ad icterum e longinquo quidem disponunt, hunc vero accedentibus demum causis occasionalibus efficere tandem possunt. Viscidum quidem iam nominavimus, huic autem non raro iungitur acre, quod si in sanguinis massa abundat et ad haec loca defertur, facile icterum varias ob causas creare potest. Spissitudo igitur humorum atque tenacitas, coniuncta cum acrimonia quadam, solidorumque laxitas et debilitas ut et rigiditas remotissimae icteri causae dici possunt. Per has enim remotas causas tandem omnes humorum elaborationes turbantur, et a statu naturali declinant. Quae si ita ab hoc statu recedunt, ut abundantia inde oleosarum terrestriumque partium copia, oriatur, augmentum bilis naturali maius fit, quae tandem si nimia est, quam quae a poris bilariis suscipi possit, temperiem biliosam in sanguine adesse dicimus ^{u)}; atque haec iam causa praedisponens minus remota icteri dici potest. Robur solidorum vero nimium, tenacitas cruoris, acre irritans per sanguinis undam in quandam corporis locum pulsum, ibique haerens, stimulans et spasmum in fibris excitans, omnes dico hae conditiones ut ad inflammationem vel disponunt vel ipsam facile producunt, sic et icterum producere valent. Alunt vero et hanc solidorum dispositionem iuuant, vita sedentaria, victus laurus, abusus spirituosorum, dispositio hypochondriaca ^{x)}, animi pathemata, uti sunt imprimis moeror et tristitia. b)

^{u)} LUDWIG *instit. med. clin.* §. 246.

^{x)} V. SWIETEN P. III. p. 135.

b) *Causae occasionales.*
 Occasionales causae in genere omnes illae dicendae sunt, quae bilis in sanguinem regurgitationem promouent, eius vero in duodenum progressum impediunt. Pertinent igitur ad hanc classẽ inprimis spasmus ^{y)} et obstructio ^{z)}. Spasmus est violenta, inuita et inordinata fibrarum motricium actio ^{a)} quae tanto maior est, quo fortior impetus rei agentis in neruos est, quoque magis in loco, vbi maxima neruorum copia reperitur, oboritur. Arteriae multis sunt stipatae neruis, et illi copiosissimae in regione hepatis inueniuntur, vti sunt plexus coronario-stomachicus, hepaticus, splenicus, splanchnicus, inter quos omnes certa quaedam sympathia adesse debet, quippe qui omnes a neruo intercostali et pari vago potissimum formantur. Imperium vero neruorum in arterias non obscuram physiologiae scrutatoribus est ^{b)}, et omnes sciunt, quantam, ad promouendum sanguinis circulum humorumque secretionem, vim nerui possident. Quibus omnibus rite pensatis, luculenter patere arbitror, cur spasmi icterum gignere interdum possint? Causae vero, quae hos spasmos producere possunt, ferme innumerae

y) LVDWIG I. c. §. 847.

z) idem loc. cit.

a) GAVBII H. D. *instit. pathol. med.* Edit. Lips. 1771. §. 743.

b) *Dissert. de neruorum in arterias imperio*, Praef. ALBERT. de HALLER. Resp. *Math. Lud. Rud. Berckelmann*, Goetting. 1744.

rae sunt; fat igitur erit primarias tantum indicare. Mentis ^{c)} in corpus vim atque potentiam ex Physiologia cognoscimus, et causarum morbificarum disquisitione, magis illustratur adhuc et confirmatur. Vti igitur animi commotiones multas in corpore efficiunt mutationes: sic et in nostro morbo in causarum numero non vltimum sibi vindicant locum. Animi enim iracunda perturbatio non raro icteri causa fuit; terror ^{d)}, vti exempla docent eundem morbum effecit; hoc enim, motu vehementissimo, fluidum nerueum agitur, et chordae neruosae (si ita dicere licet) expanduntur, quo simul vasa et omnes illae partes, quibus circumuoluuntur, coarctantur, fluidorum vero in illis motus, retardatur, vel penitus sufflaminatur ^{e)}; haec vero, vti in toto corpore eueniunt, sic et in hepate eiusque annexa vesicula fellea euenire et icteri inde ortum promouere possunt. Acre irritans, vti sunt variae subtilisatae acrimoniae, variaque venena, mechanica quasi sua vi interdum spasmos produciunt; sic viperæ morsus ^{f)} peculiari suo veneno, plerumque icterum et varios spasmos, vt causam (sic enim arbitror) dicti morbi gignit. Vermes non minus in hanc

claf-

c) Lucret. L. III. p. 557. nec autem cassum anima corpus durare et sensibus vti.

d) MORG. Ep. cit. Art. 4.

e) LVDWIG Physiolog. §. 887.

f) LVDWIG med. clin. §. 847.

classẽm referendi sunt, de quibus tamen deinde fufius differendi occasio erit. Capitis læsionibus non raro Icterus sese iungit, præsertim vti Celebr. POYTEAV *g*) cum Bertrandi affirmat, venaesectiõibus in pedibus copiose factis. Obstructio, secunda icteri generalis causa occasionalis, est, quod tamen non ita intelligendum esse volo, ac si crederem, omnem obstructionem, in hepate ortam, icterum producere posse; contrarium enim cadauerum sectiões, et magnorum virorum obseruationes *h*) me docuerunt. Sed si, ab humore spissiore, vel alia causã, aut ductus cysticus aut communis ita oclusus est, vt bilis in duodenum iter intercipiatur, tunc talem obstructionem, causam icteri esse posse affirmo. Oritur igitur hæc obstructio, vel a copia bilis spissioris *i*), vel a calculis *k*) qui vel in ductu cystico, vel choledocho, vel in fellea vesicula ita haerent, vt via bilis occludatur, vel a quocunque demum tumore, in his locis oborto. Supra iam monui, non omnem obstructionem hepatis icterum facere, sic et non omnes calculi illum promouent, sæpe enim in multis cadaueribus, quæ dissectari vidi, calculos inuenimus, sine

g) H. CLAVD. POYTEAV *vermischte Schriften von der Wundarseneykunst*, übersetzt von H. Rumpelt, Dresden und Warschau, 1764. p. 132.

h) V. SWIETEN T. III. p. 123. MORGAGN. Ep. 37. Art. 10. p. 132.

i) *ibidem*.

k) SWIET. I. c. MORG. Ep. 5. Art. 10, II. seq. WILLIS. *de ictero*, p. 142.

tamen vel minimo icteri vestigio. Idemque apud varios Authores confirmatum leges. Flatus, foeces durae ^{l)} praesertim in Coli eo loco, qui hepar respicit, haerentes, non raro icterum producerunt; et hanc etiam ob causam icteros neogenitorum sat frequentes esse credo, vti et eius facilis sanatio, datis intestinorum canalem purgantibus, saepe impetranda, vltius probat. Grauiditas ^{m)} etiam interdum huic morbo occasionem dat, cuius causa facile intelligi potest. Sic porro inflammatio, vti iam diximus; suppuratio, scirrhus non minus in hanc classẽ referuntur. Sat magnum causarum occasionalium numerum proposuimus. Et quamquam aliae adhuc interdum reperiri possunt, tamen illis recensendis nos facile supersedere posse arbitramur.

c) *Causa proxima.*

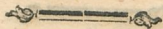
Causa proxima iam per se patet, occasionales enim, praedisponentibus iunctae, causam proximam siue morbum ipsum constituunt. Cum tamen in exposita morbi historia vidimus, icterum, expulsis vermibus, evanuisse, non a re alienum fore, putavi, si pauca, quae vermes, eorumque in corpore humano effectus concernunt, adderem.

C 2

§. V.

l) v. SWIETEN T. III. p. 128.

m) idem l. c.

§. V.

De vermibus.

Si historiam vermium perlustramus, a variis collectam autoribus, inter quos Celebr. v. DOEVERN ^{o)} reliquis palmam propemodum eripit: videmus, variam de eorum origine autores alere sententiam, at vero hancce rem silentio praetereundam existimamus, cum nimium nos a tramite nobis praescripto abduceret; sufficiat igitur quaedam de iis in genere monere. In corporis externa superficie et in interna superficie et in internis partibus reperiuntur insecta, quae vermes dicuntur; hi vel ab applicato vel ab illato oriuntur seminio, quod quiescens sese evolvit, vermesque demum ipsos producit. Si ad causas eorum originis atque evolutionem attente respexerimus, inuenimus, illa praesertim corpora ad eorum generationem apta esse, quae magnam humorum viscidorum copiam alunt, atque debilitate insigni solidorum laborant. Quamquam porro in omnibus ferme corporis humani partibus vermes reperiuntur ^{p)} tamen in nulla frequentius, quam in tubo intestinorum, quippe qui sat commodus locus est ad ouula illorum euoluenda, si nempe, quae supra monui, simul adsunt. Viscidum enim in primis viis prim. m. sumit originem, in hoc loco nunc accumulatum, nidus vermium fit, qui accedente languido solidorum

ro-

^{o)} Gualtheri v. DOEVERN Dissert. de Vermibus C. H. Lugd. Bat.

^{p)} ANDRY C. III. Art. I. 12 sq.

robore, facili negotio ex suis ouulis sese explicant. Patet exinde simul, cur praeprimis infantes ^{q)} vermibus obnoxii sint; hi enim teste BOERHAAVIO *simulac cibis crudis, fructibus horrariis, carnibus* ^{r)} et sic porro vtuntur, vermes generant, *cum enim oua insectorum in aere et terra viuentium, cum illis assumta, vi motus peristaltici tenellum corpus subigere non valeat, euoluuntur, et variae vermium species generantur.* Species vermium maxime cognitae, sunt Ascarides, Lumbrici, Taenia ^{s)} quam iterum alii in duas species diuidunt, nempe in taeniam quae vermibus, et maxime interdum longitudinis, est, et in cucurbitinos, qui quasi minores et abruptae taeniae partes esse videntur, saltim a quibusdam pro iisdem venditantur, etsi sunt, qui eos vt a Taenia diuersam vermium speciem considerant. Iam supra monuimus, in multis et diuersis corporis locis reperiri vermes, et certe, nulla fere corporis pars reperitur, vbi vermes non iuuenti fuissent, vti multorum obseruationibus facile probare possumus. ^{t)} SENNERTVS ^{u)} ipso in

C 3

q) V. SWIETEN T. c. p. 128.

r) *Herm. BOERH. Aphorism. 1359. Aph.*

1753. et M. Nicolai ANDRY D. de la generation des vers dans le Corps de l'homme. Amsterdam 1701.

s) Taenia etiam ab aliis solitarii vocatur, quia plerumque sola esse dicitur; ANDRY tamen differentiam inter taeniam et solitariam facit, primum vermem dicit esse sine capite et motu, alterum habere caput rotundum et motum (III. p. 51. 52.)

t) ANDRY Ch. III. Ar. 1.

u) Pact. III. L. II. C. III.

corde lumbricum repertum fuisse, enarrat; interim tamen, si pensitemus, ouulum ad vermis euolutionem quiete opus habere, et nunc perpetuum cordis motum consideramus, rationem non omnino capimus, quomodo hocce in loco fieri potuerit vt vermis ibi euoluatur. Statuere igitur mallem si haec, vti non dubito, cum SENNERTVS eam commemorauit, obseruatio iusta est, vermem in alio loco euolutum, hunc tandem petiisse locum. Vti vero laudatus auctor in corde vermes vidit, sic etiam in pulmonibus, in pericardio, in dorso eos inuenit; nec desunt exempla vermium in cerebro ipso, in hepate, sicque porro in reliquis fere omnibus visceribus repertorum. Quis enim quaeso corporis locus est, vbi vermes non detecti essent? Vt varia sunt loca, vbi suam sedem in corpore figunt, sic etiam interdum varias sibi eligunt, vias, per quas iterum egrediuntur. Sic e naribus egressos esse legimus, et e dentibus, adhibito antea fumo aromatico, LOESEKE ^{v)} enarrat, non minus de verme ex abscessu egresso, obseruationem legi. ^{w)} Sed relictis his, potius ad effectuum, quos in corpore humano edunt, contemplationem progrediamur.

§. VI.

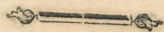
v) *Observ. anat. chir. med.* p. 412.

w) in *diff. de abscessu* Praef. D. RVD. WILH. CRAVSIO. Resp. Ioh. Leonh. Hechtel, Ienae 1690. §. XX.

§. VI.

De vermium in C. H. effectibus.

Vti magna symptomatum caterua, in ictero adest, sic non solum, neutiquam minor, sed certo multo maior, et non raro stupenda atque horrenda eorum copia vermes comitatur, quae saepe tantae sunt efficaciae, ut vitae magnas insidias struant mortemque celerem et inopinatam producant. Vtata et frequentiora vermium symptomata sunt, tumor abdominis, dolores, mox vagi, mox fixi ventris, appetitus varius, aluus mox laxa, mox obstructa, pauores in somno, pallor faciei, pruritus narium et intestini recti, (qui ascaridum imprimis praesentiam indicat) nausea, vomitus, salivae copiosior affluxus, singultus, animi deliquia, motus convulsivi, epileptici, soporosi, tussis sicca, febres anomalae, continuis remittentibus, et lenis non dissimiles. Haec igitur sunt illa symptomata, quae plerumque vermes adesse designant, et quorum nunc plura, nunc pauciora adsunt. Non raro tamen eiusmodi symptomata producunt, quae longe ex alia, quam verminosa causa deriuanda esse videntur, ut ille morbus icteriticus est, cuius historiam §. III. dedimus, et sic plures sunt alii morbi ex eodem fonte orti, qui tamen longe aliam causam habere primo intuitu videntur. Quis in phrenitico deficientibus aliis symptomatibus, quae vermes arguere valerent, causam phrenitidis in illis quaereret? At tamen exempla, quae prostant, id abunde docent. Sic enim

in quodam phrenitico ^{y)} et hoc morbo mortuo, dissecto post obitum cranio, vermem inuenerunt, qui vtramque meningem perfoderat et causa mali huius atrocis fuerat. Sic quidam dolores immanes capitis perpeffus fuit, qui antea malo venereo laborauerat, quilibet et hic in reliquiis huius mali forsan causam quaesiuisset, et frustra vti in nostro casu omnia adhibuisset, omnibus enim tentatis sola trepanatio hoc dirum symptoma profigauit, quippe qua instituta, sub cranio, paruum vermiculum rubrum inuenerunt ^{z)}, quo exempto omnes dolores silebant, et aeger deinde perfectam sanitatem nactus, nec vnquam amplius primis doloribus cruciatus fuit. Ex hac vero tam aliena interdum symptomatum indole, non leuiter difficultas scrutini verae et genuinae morbi causae augetur, praesertim si vermium effectus aliis morbis tanquam symptomata accessisse videntur ^{a)}, cum tamen vt causa vera considerandi fuissent. Talis fuit illa pleuritidum species, quarum historiam in MORGAGNIO legimus ^{b)}, quae a causa verminosa oratae fuerant. Vt hos vero morbos facere soli possunt, vel iis accedunt, et malorum in miseris aegris copiam mire augent, medentiumque laborem non parum aggrauant, sic et multis aliis sese adiungunt morbis. Vidimus hoc in iis morbis putridis, qui an- nis

^{y)} LIEVTAUO P. II. obs. 545.

^{z)} ANDRY Art. I. C. III. p. 28.

^{a)} ANDRY p. 166.

^{b)} Ep. XXI. Art. 431.

nis huius saeculi 71. et 72. in nostris terris grassabantur, quippe in quibus non raro magna lumbricorum quantitas morbi symptomata mire augebat, et eius sanationem longe difficiliorem reddebat *c)*. Interdum eorum etiam symptomata tam miri ratione, tamque obscure agunt, vt ne aeger quidem iis laborare putet; attamen haud raro non minorem labem machinae inferunt, ac si dirissimis mox se ostendissent symptomatibus. Diu enim dum vermes in corpore nidulantur, humores omnes ita deprauantur, solidorum compages atque vis ita frangitur; vt, vel leui tantum accedente morbo alio, totum destruiatur corpus. De qua re notatu dignam, in antea laudato auctore inuenies historiam *d)*. Iuuenis enim, post leue illi in calcaneo vulnus inflictum, illo iam ferme sanato, tetano corripiebatur, quem postquam lumbricum euomuerat, stertor, et mors sequebatur. Dissecto cadauere, et imprimis diligenter disquisito vulnere, nil inuenerunt in illo, quod tantorum malorum causa sola fuisse potuisset, at, in corpore, tantam omnium internarum partium labem viderunt, quae facile causam tot malorum declarabat; hancque a vermibus repetendam esse, eorum praesentia, non sine ratione suadebat.

§. VII.

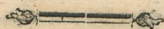
c) D. L. C. OETTINGER de febribus ab initio fere Mensis Decemb. 1771. per annum 72. huc vsq. Erford. epidem. grassant. Commentatio Erford. 1772. §. 7. p. 17. 18.

d) MORG. Ep. LIV. Art. 49.

D

De Vermium signis, saepe incertis. *De Vermium signis, saepe incertis.*
 Ex hac vero tam multiplici symptomatum, quibus ver-
 mes corporibus nostris infensi sunt, indole, iam quodam-
 modo patet, quam difficile saepe causarum eruendarum scru-
 tinium esse debeat, praesertim, cum multis morbis signa,
 quae de Vermibus testari dicuntur, etiam communia sint.
 Saburra cum acrimonia in primis viis collecta, plurima signa
 dat, quae et in Vermibus adsunt, ut sunt, nausea, vomitus,
 abdominis turgescencia, dolores capitis saepe sat pertinaces,
 vertigo, et quae sunt reliqua. Verum quidem est, causas,
 quae vitia in primis viis dicta alunt, etiam ad vermes gene-
 randos sufficere, et hinc ea remedia, quae priora ista vitia
 tollunt, et colluuiem quoque verminosam nonnunquam re-
 mouere debere, iure concludi posse, libenter concedo; inte-
 rim tamen vermes, non raro tam arcte intestinorum parieti-
 bus adhaerent, ut saepe, etsi omnem quasi saburrae copiam
 e primis viis eliminaueris, illi tamen adhuc in intestinis com-
 morentur. Praeterea tanta interdum saburrae vis in primis
 viis later, ut, licet iam non parca eius expulsa fuerit copia,
 sat magna tamen adhuc quantitas in illis, ad fouendos et
 alendos vermes apta, delitescat. Locus etiam, in quo ver-
 mes in intestinorum tubo haerent, multum, ad eorum vel
 faciliorem, vel difficiliorem expulsionem facit, et inde etiam
 ad maiorem vel minorem diagnoseos certitudinem. Ex
 physiologia patet, motum imprimis duodeni et ieiuni peri-
 stal-

stulticum viuidiorem atque celeriore[m] esse, ac reliquorum,
 et iustam quidem ob rationem, in his enim imprimis chy-
 lus praeparatur, per reliqua vero, maxima ex parte inertes
 particulae e corpore eliminantur. Si igitur vermes in his
 prius nominatis partibus intestinorum haerent: ob viuidio-
 rem motum, non tam arcte cum illis cohaerere poterunt, ac
 si in crassis lateant, cum languidior horum motus, maiorem
 illis arcte adhaerendi *vermibus* occasionem largiatur. Si-
 gnorum porro fallacia, non parum hancee ob causam au-
 getur, quia morbus verminosus, vti §. praecedenti vidimus,
 non raro cum aliis complicatus est, aut morbi plures cau-
 sae adsunt, ex quarum qualibet symptomata declarari pos-
 sunt. Ut hoc exemplo illustrem, liceat breuem morbi epi-
 leptici historiam addere. Puellae, sedecim annorum, incen-
 dio oborto et clamore, terrefacta, animo mox delinquitur, ad se
 iterum reuocata, per aliquot dies languorem in toto corpo-
 re magnum sentit, motibusque febrilibus irregularibus, et
 doloribus capitis validis angitur, tandem subito, nulla prae-
 sente alia causa occasionali, moribus epilepticis corripitur,
 qui continuo augentur. Omnes primariam causam in terrore
 quaerebant, et inde omnia in usum vocabantur, quae in il-
 (D. 2) Imprimis hoc de lumbricis valet, non autem de taenia, etiam va-
 lere, moneo, quippe quae plerumque in ventris ea regione,
 ubi pylorum habemus, reperitur, et per tractum intestinorum
 ulterius repit, et cuius ampla corporis forma etiam aptior in his
 locis ad cohaerendum est, ac illa lumbricorum. vid.

la causa vitia censentur, et quae sanguinis circulum, fluidique nerui naturalem motum restituere valerent, sed frustra omnia tentabantur. Cum autem necessitas tandem fortius purgans indicaret remedium, illo assumpto, magna cum visceri, ascaridum simul ingens copia e corpore eliminabatur, quibus expulsis, omnes motus epileptici silebant, et (vix ab amicis auditi), nunquam aegra illis postea iterum afflicta est. Huius morbi vero causam, si attento oculo contemplati fuerimus, primariam, minime in terrore latuisse, sed potissimum in vermibus, quos a terrore, tanquam causa occasionali, nunc in motum actos, hunc tristem effectum produxisse, manifesto videmus. Antea enim parum vel nihil de incommodis vermium sociis et pedissequis, et quae horum suspicionem mouere potuissent, conquesta fuit, imo etiam nunc, aegra motibus epilepticis correpta, nulla manifesta horum signa aderant; quapropter omnino credo, quod ascarides illum horrendum effectum non produxissent, nisi tam magnus accessisset terror; solum tamen terrorem etiam hunc morbum non efficere potuisse, nisi iam vermes adfuisent, quorum vis irritandi neruos hos ipsos iam quodammodo ad motus spasticos disposuerat, certo persuasus contendo. Pleuritis illa supra adducta (§. ant.) hanc signorum incertitudinem, non minus demonstrat; quamquam enim signa quaedam, quae vermes denotabant, aderant, tamen, cum morbi facies inflammatoris simillima fuerit, credo omnino, quod medentes, et praesertim in epidemiae principio, magis ad euer-

coercendam inflammationem, tanquam ad symptoma vrgens, *respexerint*, quam ad expellendos vermes. Illustrat hoc egregie ille morbus iuuenis cuiusdam, cuius historiam in Cebr. MORGAGNIO legimus, quippe qui laborans pleuritide, nulla alia signa quae vermes adesse designarent, ostendit, quam nauseam; reliqua enim magis pleuritidem denotabant; hic eiecto tandem cum vomitu cruento tereti lumbrico, perfectam sanitatem nactus fuit *f*).

Nimum me a praescriptis limitibus deduceret, si omnia singulaque vermium signa trutinare et quo vsque ea certa vel incerta sint, demonstrare vellem, sufficiant igitur haec, ex quibus non obscure patere arbitror, signa illorum saepe satis incerta atque dubia esse. Idem de aliis non raro valet morbis, imprimis si ad ea signa regredi volumus, quae aliquid ad detegendam veram morbi causam faciunt, uti id ex morbo icteritico illo, cuius historiam dedimus, vidimus. Licet igitur vnicum adhuc addere momentum, quod signorum saepe incertitudinem probat. In quibusdam nempe morbis ea interdum signa adsunt, quae vermium praesentiam omnino indicare videntur, etsi deinde inuenimus, hos neutiquam veram morbi fuisse causam. Euoluendo de hocce argumento egregios MORGAGNII libros, observationes quasdam reperies, quae hoc abunde probant *g*); nolo igitur illas fusius recensendo, diu inhaerere. Varias itaque vi-

D 3

f) MORG. Ep. XXI. Art. 42.

g) id. Ep. XXXV. Art. 14.

dimus causas, propter quas certa semper adesse signa, quae nos vermium docerent praesentiam, neuiquam dicere possumus. Non ultimo loco ea incertitudinis causa ponenda est, quae ex effectu anthelminticorum non raro incerto oritur, necesse igitur esse putavi, ut breuem eorum adumbrationem atque disquisitionem adderem.

§. VIII.

De Anthelminticis eorumque saepe incerto effectu.

Anthelmintica illa dicuntur remedia, quae vel eucandi vel expellendi vermes vi atque virtute, vel utraque ⁱ gaudent. Pertinent igitur in hanc classem, omnia nauseosa et amara, purgantia fortiora, et sic dicta drastica, non minus interdum locum inter anthelmintica, varia dulcia, oleaque ^k sibi vindicant atque diuersa e regno minerali deprompta corpora. Non minorem in eorum enim catalogo locum occupant Antimonialia, aethiops mineralis, salia porro varii generis, ut et aquae sic dictae minerales, ⁱ quae omnia in quibusdam corporibus huncce titulum promereri possunt. Nec desunt varia specifica quae in hac vel illa vermium specie egregie a variis autoribus laudantur, atque suadentur. Haec specifica imprimis in illa vermium specie copiosa reperiuntur, quam taeniam appellamus

ⁱ) ANDRY C. IX. Art. II. p. 154 sq.

^k) ANDRY p. 157.

^l) LUDWIG *Inst. med. clin.* §. 922 seqq. *Herm. BOERHAAV.*
Aphorism. de cogn. et curand. morb. §. 1369 seqq.

mus; praeter enim iam recensita remedia cuprum, stanni
 rasuram, oleum nucis iuglandis, et plura alia, quae nomi-
 nare vix possumus, laudata inuenimus, de quibus omnibus
 autem sat amplum catalogum in variis auctoribus legi-
 mus. ^{m)} Nauseosa vi enecandi et etiam interdum expel-
 lendi vermes gaudere, diximus, si tamen eorum virtu-
 tem bene considerauerimus, plurima eorum, non tam in
 vermes ipsos in corpore contentos agere inueniemus,
 quam potius in loca illos continentia. Nausea enim vel
 ab ingrato quodam, quem in corpore mouet, sensu, et
 qui a particulari corporis, in quod illud nauseosum agit,
 dependet idiosyncrasia, vel a specifico, quod nauseam ex-
 citat, acri oritur, ex quibus omnibus, motus fibrarum
 spastici oriuntur. ⁿ⁾ Patet itaque ex prioribus multa,
 quibusdam corporibus, nauseosa esse posse, aliis autem
 non. ^{o)} Exempla hysteriarum foeminarum hoc egregie
 probant, quae non raro foetidissima lubentius, ac suauis-
 sima odora menta patiuntur. Probant id porro multi mor-
 bi, in quibus aegri res, alias illis gratissimas, ne quidem
 sine nausea videre possunt. Per morbos enim non raro
 aegrorum idiosyncrasia mutatur, et auersatio eorum
 exinde oritur, quae antea quam maxime appetebant,
 Nausea enim suam imprimis vim in neruos exferit; hi enim
 irritati, vel ab idea ingrata vel a specifico acri, ventriculi

^{m)} ANDRY Ch. IX. ⁿ⁾ BOERH. Pathol. §. 809.

et intestinorum quasi conuulsionem vel concussionem excitant, qua vermes e nido suo pelluntur, et tandem e corpore penitus eiiciuntur. Cum itaque, nauseam a particulari idiosyncrasia saepe dependere, ex dictis eluceat, apparet simul exinde, nauseosa non in omnibus subiectis vim posse anthelminticam possidere. Amara, resolutio et roborantia simul sunt; cum enim particulis suis gummeo-resinosis fibrae debili maius robur addant, actionem solidorum augent, hinc fortius illa agendo viscerum resolutionem promouent, atque sic, destructo nido vermium, et vermium expulsionem faciunt, quam et ea propter iuuare forte possunt, quoniam specificus horum remediorum vel odor vel sapor vermibus contrarius est. Quam difficile, quam insecure saepe hoc vel illud remedium, optatum effectum edat, is lubenter mihi concedet, qui verminorum morborum interdum medelae interfuit. Quamquam enim non negamus, dicta remedia saepe vsum magnum in his morbis praestare, tamen et affirmare veritas nos iubet, quod etiam experientia comprobat, plurima horum remediorum saepe frustra tentata esse, et id imprimis accidit, si aegri hoc morbo affecti remedium quoddam mox diutius adhibere nolunt. Quae de nauseosis et amaris dixi, id et de reliquis omnibus interdum valet. Vti autem omnia sic dicta anthelmintica, non semper speratum effectum edunt, sic e contra, multa remedia pharmaceutica et domestica, casu sibi anthelminticorum famam acqui-

acquirunt. ^{o)} Oleum amygdalarum amararum ^{o)}, hoc positum esse nomine legimus; sal marinum seu culinare ^{p)} hoc sibi in nostro morbo comparauit, et sic vel nuper demum, magnam lumbricorum copiam, vsu succi dauci expressi, expulsam vidi, et sic plures alias apud varios Authores obseruationes inuenies, vbi nescio quo casu, quadam re assumpta vermes egressos fuisse, legere possumus. Ex his autem, hucusque propositis, pater, anthelminticorum virtutem, non constantem semper esse et in omnibus corporibus, hunc edere effectum, quem ab anthelmintico expectamus. Quae vero cum ita sint, simul nouam nobis causam suppeditant, ex qua scrutinii difficultas in morbis apparet. Sed sufficiant haec de anthelminticis dicta; progrediamur potius ad considerationem morbi icteritii istius, cuius historiam dedimus, propiorem et diligentiore, et disquiramus, ex quibus illa causam eruendi difficultas, momenti declarari possit.

§. IX.

Icteri expositi consideratio.

Diligenter historiam morbi huius icteritii examinando, variae mihi obuiaae venerunt causae, quae mihi probare videbantur, scrutinium verae illius causae, non omnino facile fuisse. Puer in primis aetatis annis rhachiticus erat, quod

^{o)} ANDRY. P. 157. qui butyrum non minus laudat.

^{p)} Medic. chir. Handbuch, p. 357.

manifestum humorum deprauatorum indicium est. Ex hoc vero vitio ad digestionem laesam atque ciborum in peruersam chyli elaborationem concludere debemus; inde autem viscerum facilis origo patet, vti et eius in nostro aegro abundantiam, glandulae infarctae et alia signa docebant. Si autem nunc viscerum praesentiam et in duodeno assumendam esse ratio iubet, effectus dicitant: facile etiam quilibet mecum consentiet, si statuo, ex hoc viscido in duodeno copiose haerente, bilem facile potuisse in suo in hoc intestinum irinere retineri, lumine ductus biliosi viscido obturato in duodeno, inde vero et regurgitatio huius liquidi versus sanguinem facile declaratur. Cum autem plerumque viscido quaedam acrimonia simul iungitur, cuius quidem naturam iam disquirere nolo, cum ex victu, quo hac aetate fruimur, acidi genesis verisimilis sit, videamus solummodo effectus, quos hoc subtile acidum edere in corpore potest. Acre acidum, irritando et vellicando teneros renelli corporis nervos, ad spasmos illos disponit, vti morbi infantum ab acido abundante orti, abunde probant, spasma autem omnes illo affectae partes solidae contrahuntur et coarctantur, et fluida in illis mora, in motu retinentur, accumuluntur, et nunc, cum viam naturalem profequi non valeant, alium et a naturali declinantem sibi aperiunt. Nonne igitur, vel solae haec adductae causae ad icteri genesis declarandam sufficerent? Vidimus autem, viscerum sat magna copia expulsa, icterum demum in nostro aegro fuisse ortum. Operae igitur pretium esse

esse censui, veram illius causam curatius et diligentius examinare. Sunt casus quidem, non admodum rari, ubi vermes, in ipso hepate, inuenerunt, nec minus in vesicula fellea et ductibus eius ¹⁾, at enim vero, in nostro casu nequam statuendum esse puto, lumbricos, deinde excretos, in aliquo horum locorum antea haesisse, et iam post viscidi eliminationem *vis iterum patulis redditis*, in intestina repressisse, et nunc adhibito quodam illis nociuo remedio, demum fuisse expulsos. Si igitur, quae ego statuam, proferre licet, potius sic existimo, vermes, suo viscido inuolutos, partem occupasse intestinorum, ab hepate remotiorem, ubi quidem causa torminum illorum vehementium, quae supra commemorauimus §. III. esse poterant, icterum tamen producere nondum valebant; viscidi autem aliqua parte expulsa, e loco pulsos pristino fuisse; e nido igitur egressos, illoque destructo, alium et altiorem petiisse locum, ubi et nidum et quietem inuenirent. Quilibet id eo facilius credere et concedere poterit, si copiosa illa clysmata, quae ad mitigandos dolores iniiciebantur, simul perpenderit. His enim non solum magna viscidi copia eliminabatur, sed illa etiam vermibus forte ingrata, hos odore e loco pellebant; qui igitur, nunc in loco, hepatis propiori, haerentes, irritando et vellendo, spasmos ibidem producebant, ex quibus nunc icteri origo facile colligi potest. Si itaque ad veras huius icteri

E 2

¹⁾ V. SWIETEN Tom. III. p. 82. et in genere de ictero verminoso ANDRY p. 166.

causas respicimus, remotas in dispositione rhachitica aegri inuenimus, quippe ex qua solidorum laxitas atque debilitas, fluidorum visciditas atque non raro coniuncta acrimonia declaratur. Hac igitur praesente corporis dispositione, semini euolutio verminosi facilis est explicatio. Praedisponentes igitur nostri morbi causas in euolutione semini verminosi, adiuta per visci in primis viis abundantiam et solidorum torporem, latuisse cernimus. Opus igitur est, vt veram etiam causam icteri occasionalem detegamus, quae praedisponentibus iuncta nunc causam proximam icterumque ipsum produxit.

§. X.

Causa occasionalis et proxima icteri.

Si consideramus diu iam in primis viis forsitan latuisse vermes, nec tamen icterum produxisse: mirum primo intuitu videri possit, cur non iam antea diu hunc effectum produxerint. At enim vero, si quae de hac re antea r) diximus, recte trutinauerimus, videbimus, illos tum, cum adhuc in loco ab hepate remotiore, latebant, illum quidem producere non potuisse, quia spasmodicam suam virtutem non vsque ad dicta loca extendere valebant, iam vero nido orbitali et clysmatum ope in hepate propiorem locum venientes, ad spasticas virtutes suas exerendas, ad icterum

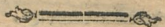
r) vid. §. IX.

rum efficiendum satis potentes erant. Causae igitur occasio-
nales sunt nidi seu visceri in loco vermium pristino destru-
ctio, eorum inde in altiorem locum migratio, et ibi oborti
spasmi, quibus bilis impediatur, quo minus in duodenum
se se effundere poterit; hinc accumulata versus sanguinem
regurgitabat et causam proximam inde icterumque simul
producebat. Haec est mea, quam de hoc morbo habeo, sen-
tentia, quae si minus omnibus placet, perpendant, non quem-
libet tantum ingenii acumen possidere, ut naturae secreta
penetrare valeat.

§. XI.

C o n c l u s i o .

Ex hoc vero tam complicato morbo, ubi tot diuersa
symptomata causae aderant, et ex tot multiplicibus et variis
icteri et vermium causis non obscure patere arbitror et col-
ligi posse existimo, quam difficile, quam impossibile saepe,
verae causae scrutinium in plurimis morbis esse debeat.
Multi sunt adhuc morbi, qui manifesto idem docent: co-
gites tantum, rogo te, quam polymorphus, saepe venereus
sit morbus; nunc morbus chronicus, nunc acutus est, sae-
piusque sub scabie, rheumaticis morbis, arthritide pluribus-
que latet seque occultat. Vti autem hance ob causam
causarum scrutinium saepe difficillimum est, quoniam nem-
pe veram inuenire non valemus, sic non desunt varia alia
ob-

obstacula, quae nobis non oppido raro in morborum me-
dela obueniunt, de quibus tamen differendi iamiam occa-
sio deest. Sufficiant igitur haec, et contentus ero, si sat bre-
uiter haec dicta non omnino lectoribus displicent eosque
legisse poenitebit.

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

P. 279

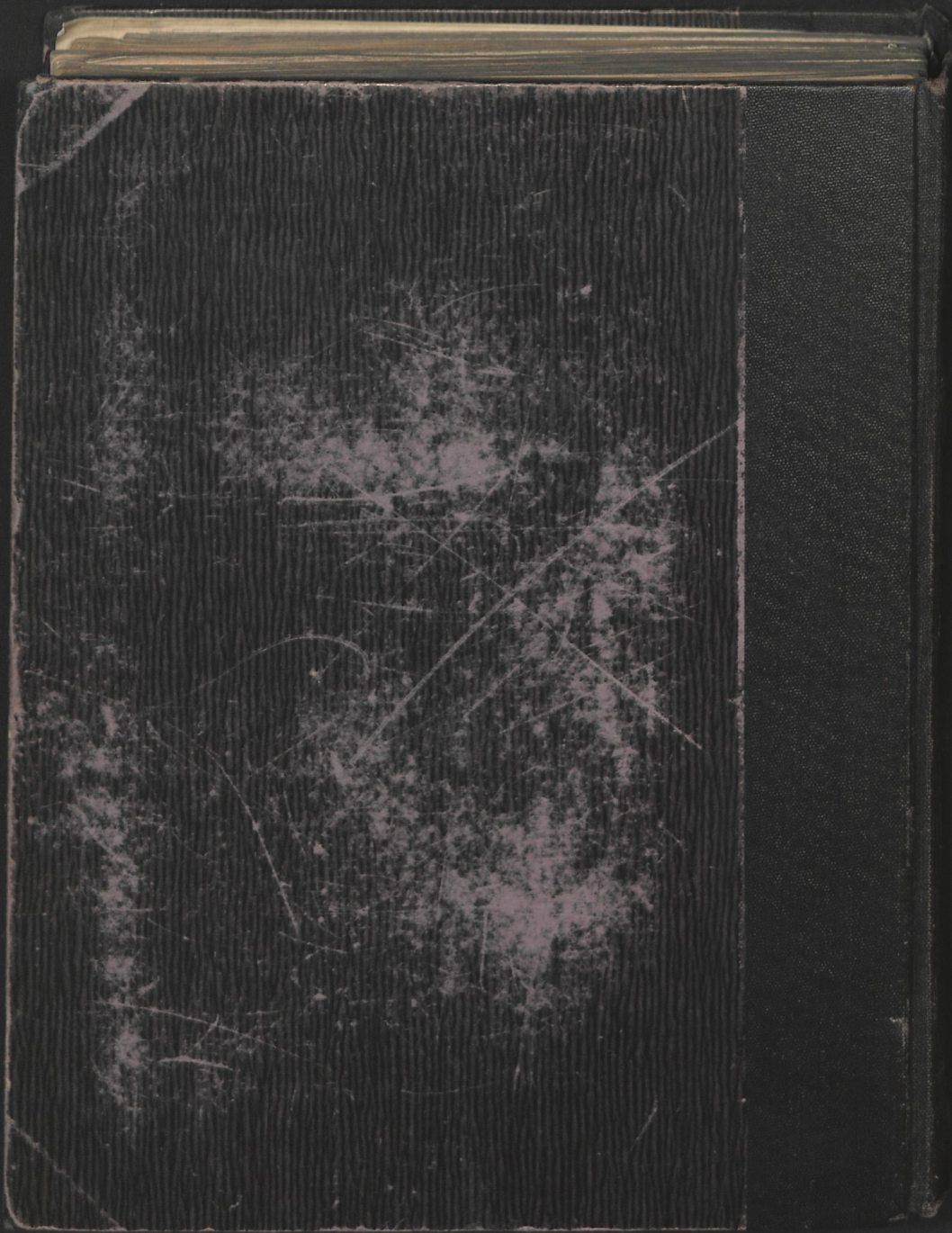

ULB Halle 3
003 249 530

5b.

DISSERTATIO INAUGVRALIS MEDICA
DE
DIFFICILI SAEPE CAVSARVM
SCRVTINIO IN MORBIS, EXEMPLO
ICTERI IN PVERO VERMINOSO
OBSERVATI ILLVSTRATO.

QVAM
AVCTORITATE
ET CONSENSV GRATIOSI MEDICORVM ORDINIS
IN ALMA REGIA FRIDERICIANA
P R A E S I D E
D. PHILIPPO ADOLPH. BOEHMERO

POTENTISSIMO BORVSSOR. REGI A CONSILII AVLICIS,
MEDICINAE, ANATOMIAE ET CHIRVrgIAE PROFESSORE PVBL. ORDINAR.
NEC NON FACVLT. MED. SENIORE EIVSDEMQVE H. T. DECANO ETC.

P R O
GRADV DOCTORIS
SVMMISQVE IN ARTE MEDICA HONORIBVS
ATQVE PRIVILEGIIS RITE CAPESSENDIS

AD D. XVI. IANVAR. MDCCCLXXV.
PVBLICE DEFENDET
AVCTOR
PAVLVS IOACHIMVS SCHEELE
STRALSVNDENSIS POMERANVS.

HALAE AD SALAM
AERE HENDELIANO.